

10.2.2011

Dnro 2677/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen

VARUSMIEHEN TERVEYDESTÄ EI HUOLEHDITTU ASIANMUKAISESTI

1 KANTELU

A arvosteli 2.7.2009 päivätyssä kirjeessään Karjalan Prikaatin varuskuntasairaalan menettelyä jäljempänä ilmenevällä tavalla. A:n mielestä puolustusvoimat ei huolehtinut hänen terveydestään asianmukaisesti varusmiespalveluksen aikana.

3 RATKAISU

3.1 Asiakirjoista ilmenevät tapahtumatiedot pääpiirteittäin

A suoritti varusmiespalvelustaan Karjalan Prikaatissa, kun hän hakeutui 31.3.2006 Karjalan Prikaatin Karjalan Huoltopataljoonan lääkintähuoltokeskukseen (jäljempänä lääkintähuoltokeskus, nykyisin Sotilaslääketieteen keskuksen Vekaranjärven terveysasema) hoitajan vastaanotolle edellisenä iltana alkaneen kuumeilun vuoksi. A:lla ei todettu vastaanotolla kuumetta eikä hänellä ollut muita oireita. A lähti samana päivänä viikonloppulomalle, jonka oli tarkoitus päättyä 2.4.2006.

A hakeutui 1.4.2006 kotikaupunkinsa Espoon Puolarmetsän terveysasemalle korkean kuumeen vuoksi. Kliinisen tutkimuksen perusteella lääkäri arvioi kyseessä olevan ylähengitystieperäisen virusinfektion, joka ei edellyttänyt muuta kuin oireenmukaista hoitoa. Lääkäri määräsi sairauslomaa ajalle 1.4.–4.4.2006. A palasi terveyskeskukseen 2.4.2006 vointinsa huonontumisen vuoksi. Hänellä todettiin keuhkojen röntgentutkimuksessa keuhkokuumeeseen sopivat löydökset, johon hänelle määrättiin lääkekuuri. Lääkärin mukaan potilaan terveydentila ei edellyttänyt sairaalahoitoa, vaan häntä voitiin hoitaa kotona. A ilmoitti samana päivänä varuskuntaan sairastumisestaan ja saamastaan sairauslomasta.

Seuraavana päivänä eli 3.4.2006 A oli puhelimitse yhteydessä terveyskeskuslääkäriin ja totesi, ettei hän kokenut kykenevänsä matkustamaan julkisilla liikennevälineillä varuskuntaan, johon oli noin kolmen tunnin matka. Lääkäri määräsi kahden päivän päähän laboratoriotutkimuksia ja siihen saakka voimassa olevan matkustuskiellon. A soitti 5.4.2006 terveyskeskukseen kuullakseen laboratoriotulokset. Herkästi bakteeri-infektiota ilmaiseva CRP-arvo oli laskussa (nyt 56 mg/l), vaikka se olikin vielä selvästi yli viitearvon (alle 10 mg/l). Kuumetta ei enää ollut, mutta syvään hengittäminen yskitti. Lääkäri jatkoi matkustuskieltoa 11.4.2006 saakka ja määräsi kontrollin samalle päivälle.

A haettiin 5.4.2006 puolustusvoimien järjestämällä kuljetuksella kotoaan Espoosta ja vietiin prikaatin lääkintähuoltokeskukseen. Sairaanhoidtaja totesi potilaalla hakkaavaa yskää ja pientä päänsärkyä mutta ei kuumetta. A otettiin osastohoitoon. Hänet lähetettiin 7.–17.4.2006 väliseksi ajaksi kotihoitoon. A:n palattua varuskuntaan hänelle tehtiin 18.4.2006 lääkärin toimesta jälkitarkastus. Hänelle määrättiin vielä 13 vuorokauden ajaksi vapaata marssi-, taistelu-, sulkeis- ja liikuntakoulutuksesta (VMTL).

3.2

Varusmiehen sairastuminen loman aikana

3.2.1

Kantelu

A:n mukaan hän on ollut korkean kuumeen vuoksi estynyt matkustamasta takaisin varuskuntaan ja hän on ilmoittanut tästä sinne 2.4.2006 eli samana päivänä, kun hänen olisi tullut palata lomalta. A:n mukaan hänelle on tällöin ilmoitettu, että hänen siviililääkäriltä saamansa sairauslomatodistus ei kelpaa, jos siitä ei ilmene matkustuskieltoa. Kirjoituksessa ei ole yksilöity, kenen kanssa A on keskustellut.

3.2.2

Oikeusohjeet ja puolustusvoimien oma ohjeistus

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen järjestämisestä puolustusvoimissa annetun asetuksen muuttamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (462/2005) 8 §:ssä säädetään seuraavasti:

Jos terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö sairastuu tai vammautuu palveluspaikkansa ulkopuolella, hänen tulee hakeutua hoidettavaksi puolustusvoimien terveydenhuollon toimipaikkaan. Jos tällainen potilas kuitenkin otetaan hoidettavaksi terveyskeskukseen tai siviilisairaalaan, hänet on, kun se hänen terveydentilaansa vaarantamatta on mahdollista, siirrettävä hoidettavaksi puolustusvoimien terveydenhuollon toimipaikkaan.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen Yleisen palvelusohjesäännön (2002) 6 luvun kohdassa 229 todetaan muun muassa seuraavaa:

Jos varusmies tai reserviläinen sairastuu tai vammautuu ollessaan lomalla tai komennuksella, hänen on käännättävä lähimmän puolustusvoimien hoitopaikan puoleen. Ellei sitä ole paikkakunnalla tai sen puoleen kääntymisen taudin tai vamman laadun, äkillisyyden, kuljetusvaikeuksien tai muiden erityisten syiden takia ei ole mahdollista, henkilöllä on oikeus kääntyä puolustusvoimien kustannuksella muun kuin puolustusvoimien terveydenhuollon puoleen. Sairastumisesta on välittömästi ilmoitettava omaan perusyksikköön, jonka tulee välittää tieto joukko-osaston (vast)lääkärille.

Pääesikunnan terveydenhuolto-osaston ohjekirjan Terveys ja toimintakyky luvun 2.3 kohdassa 2.3.2 todetaan seuraavaa:

Jos varusmies sairastuu ollessaan lomalla tai komennuksella, hänen on käännättävä lähimmän puolustusvoimien sairaalan tai poliklinikan puoleen. Jos sellaista ei ole

paikkakunnalla tai jos sairauden tai vamman laatu, äkillisyys tai kuljetusvaikeudet niin vaativat, on varusmiehen käännättävä terveyskeskuksen puoleen. Kiireellisissä tapauksissa voi turvautua muuhunkin siviililääkäriin. Hoitoa tarvitsevan on ilmoitettava olevansa varusmies.

Sairastumisesta on aina ilmoitettava viipymättä omaan joukko-osastoon. – –

Määräysten mukaan varusmies on siirrettävä polikliinisen tutkimuksen ja mahdollisten hoitotoimenpiteiden jälkeen sotilaslääkärin tai puolustusvoimien sairaalan järjestämään jatkohoitoon heti, kun se hoidollisin perustein on mahdollista. Näin menetellään myös silloin, kun varusmies on jouduttu ottamaan siviilisairaalaan osastohoitoon. Puolustusvoimat, lähinnä jatkohoidosta vastaava joukko-osasto tai puolustusvoimien sairaala, järjestää tarvittavan kuljetuksen.

3.2.3

Saatu selvitys

Hoitoon hakeutumisesta terveyskeskukseen

Karjalan Prikaatin henkilöstöosaston lausunnon mukaan alokkaille opetetaan perusyksikössä peruskoulutuskaudella toiminta lomalla sairastumisesta. Varusmiehellä on lomalla ollessaan mukana varusmieskortti, jonka lisälehdessä ohjeistetaan, miten varusmiehen tulee menetellä, jos hän sairastuu lomalla. Kortissa on ohjeet myös siitä että varusmies on ohjattava tai toimitettava sotilaslääkärin tai sotilassairaalan järjestämään jatkohoitoon, jos hänen tilansa sen sallii.

Karjalan Huoltopataljoonan lausunnossa todetaan lisäksi, että varusmieskortin lisälehdessä olevien, siviilihoitopaikan lääkärin tietoon saatettavien ohjeiden mukaan kuljetuskelpoista varusmiestä ei tulisi määrätä kotisairaanhoidon. Hoitavaa lääkärinä pyydetään lisälehdessä kuittaamaan nämä ohjeet nähdyksi. Lausunnon mukaan Yleinen palvelusohjesääntö tai mitkään muutkaan puolustusvoimien pysyväismääräykset eivät tunne palvelushelpotuksena tai palvelusrajoitteena matkustuskieltoa.

Vekaranjärven terveysaseman hallintojohtajan B:n mukaan A:n olisi tullut sairastuttuaan lomalla hakeutua lähimpään puolustusvoimien hoitopaikkaan, jolloin hän olisi hyvin todennäköisesti päätenyt vuodeosastolle hoitoon jo taudin alkuvaiheessa.

Puhelimitse annetuista ohjeista

Maavoimien Esikunnan mukaan A:lle puhelimitse annettu ohjeistus oli asianmukaista ja varusmiehille yleisesti annettavan ohjeistuksen mukaista. Lausunnon mukaan poissaolorikoksissa ei ole oikeuskäytännössä ainakaan automaattisesti katsottu pelkän työkyvyttömyyttä osoittavan lääkärintodistuksen merkitsevän sairaudesta johtuvaa laillista estettä olla palaamatta määräaikana lomalta tai vapaalta palveluspaikkaan. Asian arvioinnissa todistukseen merkityllä matkustuskiellolla on ollut olennainen merkitys. Tämänkin vuoksi on lausunnon mukaan ollut suorastaan välttämätöntä ilmoittaa A:n tilanteessa olevalle varusmiehelle, että työkyvyttömyyttä osoittavaan todistukseen tulee sisältyä arvio matkustuskyvyttömyydestä, mikäli henkilö ei terveytensä puolesta ole kykenevä matkustamaan takaisin palveluspaikkaansa.

Lausunnossa viitataan Karjalan Prikaatin lausuntoon, jonka mukaan A:lla ei olisi kuitenkaan ollut tarvetta käydä täydentämässä lääkärintodistusta matkustuskyvyttömyyttä osoittavalla merkinnällä, koska

prikaatissa järjestettiin sairastuneiden suuren määrän vuoksi koordinoituja kuljetuksia kotoa varuskuntaan jatkohoitoon. Tämä ei kuitenkaan mitään ilmeisimmin ole ollut sen henkilön tiedossa, joka on keskustellut A:n kanssa 2.4.2009 puhelimesta. Maavoimien Esikunta ei ole pitänyt tarkoituksenmukaisena selvittää enemmälti asiaa, koska A ei ole tarkemmin yksilöinyt tätä henkilöä ja koska annettu ohjeistus on periaatteessa ollut oikeanlaatuinen.

3.2.4

Kannanotto

Selvityksen mukaan A on saanut muiden alokkaiden tavoin peruskoulutuskaudella tietoonsa toimintaohjeet lomalla sairastumisen varalta. Samat ohjeet ovat löytyneet varusmieskortista, joka hänellä on ollut oltava mukanaan lomalla. Pääesikunnan lausunnon liitteenä on toimitettu jäljennöksiä Terveys- ja toimintakyky -ohjekirjasta, jonka kohdasta 2.3.2 löytyy kuva varusmieskortista ja sen lisälehdien tekstistä:

Varusmiehen ja reserviläisen tietoon

Jos varusmies – – sairastuu lomalla – –, hänen on käännyttävä lähimmän sotilassairaalan tai sotilaslääkärin puoleen. Ellei sellaista ole paikkakunnalla tai jos taudin tai vamman äkillisyys sitä vaatii, hänellä on oikeus puolustusvoimien kustannuksella terveyskeskuslääkärin tai kiireellisessä tapauksessa muunkin siviililääkärin tai sairaalan puoleen. Kuitit suoritetuista terveyskeskus- yms maksuista on esitettävä perusyksikössä. Sairastumisesta on viipymättä ilmoitettava omalle joukko-osastolle.

Lääkärin tietoon

Polikliinisen tutkimuksen jälkeen ja mahdollisten hoitotoimenpiteiden tultua suoritetuksi varusmies – – on ohjattava tai toimitettava sotilaslääkärin tai sotilassairaalan järjestämään jatkohoitoon, jos hänen tilansa sen sallii. Samoin on toimittava siviilisairaalaan hoitoon joutuneen kohdalla heti kun tämä on siirtokelpoinen. Kuljetuksesta on etukäteen sovittava ko sotilaslääkärin tai sotilassairaalan kanssa. Kotisairaanhoidon ei kuljetuskelpoista varusmiestä – – tulisi määrätä. Jos loma – – aikaa joudutaan sairauden vuoksi ylittämään, on varusmiehelle – – annettava tästä todistus (esim SVA).

Hoitavaa lääkäriä pyydetään kuittaamaan nämä ohjeet nähdyksi.

Käsitykseni mukaan A:lla on pitänyt olla tiedossaan edellä kuvatut varusmieskorttiin liitetyt ohjeet. Niistä ilmenee, että varusmies voi äkillisesti sairastuessaan hakeutua terveyskeskukseen ja että sairastumisesta on viipymättä ilmoitettava omalle joukko-osastolle. Selvityksen mukaan A on hakeutunut terveyskeskukseen ensimmäisenä lomapäivänään korkean kuumeen vuoksi. Mielestäni kyseessä on sellainen äkillinen sairastuminen, jonka vuoksi varusmies on voinut hakeutua suoraan kotipaikkakuntansa terveyskeskukseen.

A on oman kertomuksensa mukaan ilmoittanut sairastumisestaan joukko-osastolleen seuraavana päivänä. Hän ei ole ilmeisesti näyttänyt terveyskeskuslääkärille varusmieskorttiinsa liitettyjä, lääkärin tietoon tarkoitettuja ohjeita. Toisaalta A:lla on ollut tuolloin korkea kuume, minkä vuoksi pidän epätoennäköisenä, että lääkäri olisi pitänyt häntä tuolloin matkustuskykyisenä. Toisena lomapäivänä A:lla on diagnosoitu keuhkokuume ja hänelle on määrätty sairausloman lisäksi matkustuskielto.

Maavoimien Esikunnan mukaan työkyvyttömyyttä osoittavaan todistukseen tulee sisältyä arvio matkustuskyvyttömyydestä silloin kun henkilö ei terveytensä puolesta kykene matkustamaan takaisin palvelupaikkaansa. Toisaalta samassa lausunnossa on todettu, että työkyvyttömyyttä varten kirjoitettavaan lääkärintodistukseen merkitty matkustuskielto ei millään tavalla estä eikä sitä ole tarkoitettu estämään potilaan siirtämistä jatkohoitoon. A:lla ei kuitenkaan ole ollut tietoa kyseisenä aikana toteutetuista Karjalan Prikaatin erityisjärjestelyistä eli sairastuneiden kuljetuksista varuskuntaan. Ilmeisesti tätä tietoa ei ole myöskään ollut hänen sairastumisilmoituksensa vastaan ottaneella henkilöllä. Käsitkseni mukaan vielä tuossa vaiheessa, kun keuhkokuume on juuri diagnosoitu ja lääkehoito aloitettu, A ei ole ollut sellaisessa terveydentilassa, että hän olisi voinut palata palvelupaikkaansa omalla kyydillä, mitä tukee myös siviililääkärin määräämä matkustuskielto. Sen sijaan pidän mahdollisena, että hänet olisi voitu siirtää terveyden vaarantumatta puolustusvoimien järjestämällä kuljetuksella – viime kädessä sairaankuljetusautolla – jatkohoitoon puolustusvoimien omaan hoitopaikkaan. Kuten edellä olen jo todennut, A:lla ei ole kuitenkaan ollut tietoa näistä kuljetuksista.

Puolustusvoimien selvityksestä ei ilmene, ketkä kaikki varuskunnassa ovat olleet tietoisia lääkintähenkilöstön koordinoimista kuljetuksista. Karjalan Prikaatin henkilöstöosaston lausunnon mukaan yksikön päivystäjällä ei ole voinut olla tietoa näistä kuljetuksista. Henkilöstöosaston mukaan myöskään lääkintähuoltokeskuksen päivystäjän velvollisuuksiin ei ole kuulunut kuljetusten järjestäminen tai kuljetuksia koskeva ohjeistus. Mielestäni tieto kuljetuksista olisi tullut antaa myös päivystäjille, jotta nämä olisivat osanneet antaa asiaan liittyviä ohjeita. Henkilöstöosaston lausuntoon on liitetty ote varusmiehen terveydenhuollon oppituntimateriaalista. Siitä ilmenee tietty puhelinnumero, josta saa toimintaohjeet, jos sairauden laatu estää matkustamisen. Tiedossani ei ole, onko A:n oppitunneilla käyty läpi samat toimintaohjeet ja onko hän ottanut yhteyttä kyseiseen numeroon. Ainakaan tällaista yhteystietoa ei ilmene varusmieskortin lisälehdessä, missä se mielestäni olisi hyvä olla, jotta varusmiehille ei jäisi epäselvyyttä siitä, minne he ottavat sairastuessaan yhteyttä. Luonnollisesti numeroon vastaavalla henkilöllä tulee olla päivitetty tieto siitä, miten sairastumisen yhteydessä menetellään. Myös terveystietojen salassapitoa koskevat säännökset tulee ottaa huomioon, jotta varusmiehiä ei velvoiteta kertomaan terveystietojaan sellaiselle henkilölle, jolla ei ole niihin lakiin perustuvaa oikeutta.

Varusmieskortin ohjeissa ei ole myöskään nimenomaisesti mainittu sitä, että työkyvyttömyyttä osoittavaan todistukseen tulee sisältyä arvio myös matkustuskyvyttömyydestä. Kun matkustuskiellolle on kuitenkin annettu olennainen merkitys arvioitaessa sitä, onko varusmiehellä ollut laillinen este olla palaamatta määräaikaan lomalta palvelupaikkaan, olisi tätä koskeva maininta mielestäni aiheellista sisällyttää myös niihin ohjeisiin, jotka ovat varusmiehellä mukana sairastumisen varalta.

3.3

Sairastuneen varusmiehen hakeminen kotoa

3.3.1

Kantelu

Kantelukirjoituksen mukaan A:lle soitti 5.4.2006 varuskuntasairaalan toimistohenkilö ja määräsi hänet palaamaan varuskuntaan puolustusvoimien järjestämällä kuljetuksella. Hänet haettiin samana päivänä. A:n mielestä hakemiseen ei ole ollut lääketieteellistä tai hoitoon liittyvää perustetta varsinkin kun hänellä on ollut voimassaoleva lääkärin määräämä matkustuskielto. Hakemisen toteutti tavallinen varusmies henkilöautolla, mikä ei A:n mukaan eroa siviililiikenteestä mitenkään. Lisäksi kirjoituksessa todetaan, että käskyn siirtoon antoi toimistovirkailija eikä lääkäri. Kuitenkin A:n terveyttä koskevat tiedot olivat saatavilla ja todettavissa ilman näitä toimia. A:n mielestä toiminnalla oli ilmeinen tarve toteuttaa puolustusvoimien sisäistä kontrollia ja säännöstöä eikä niinkään edistää potilaan terveyttä.

3.3.2

Oikeusohjeet ja puolustusvoimien oma ohjeistus

Viitataan kohdassa 3.2.2 esitettyyn.

3.3.3

Saatu selvitys

Hallintojohtaja B:n mukaan varuskuntaa koetteli talvella 2006 influenssa erityisen kovasti, minkä vuoksi hänen päätöksellään kymmeniä lomalla sairastuneita varusmiehiä haettiin puolustusvoimien, lääkintähuollon koordinoimin kuljetuksin kotoa hoitoon varuskuntaan lääkintähuoltokeskukseen. Perusteena olivat lukuisten vanhempien soitot ja huoli palvelustaan suorittavien sairastamisesta kotona samoin kuin LääkH yleiskirje 1600/75, jonka mukaan "polikliinisen tutkimuksen jälkeen ja mahdollisten hoitotoimenpiteiden tultua suoritetuksi varusmies ja kertausharjoituksissa oleva reserviläinen on ohjattava tai toimitettava sotilaslääkärin tai sotilassairaalan järjestämään jatkohoitoon, jos hänen tilansa sen sallii".

B:n mukaan osa kuljetuksista tehtiin saira-autoilla ja osa henkilöautoilla. Näin sairastuneet saatiin valvottuun hoitoon ja jatkotutkimuksiin varuskuntasairaalaan. Tätä toimintamallia jatkettiin koko kevään influenssa-ajan. B:n mukaan päätös oli hänen, eikä toimistosihteerin, joka toimi annetun määräyksen mukaan. B ei nähnyt A:n kohdalla estettä kotoa noutamiseen henkilöautolla ja toimittamiseen kotivaruskunnan hoitoyksikköön "tavallisella autolla". A oli B:n mukaan todettu terveystieteiden keskuksessa ja niin hyvävointiseksi, että hänet oli keuhkokuumeesta huolimatta lähetetty kotiin paranemaan.

Maavoimien Esikunnan lausunnon mukaan A siirrettiin kotoaan jatkohoitoon lääkintähuoltokeskukseen siinä vaiheessa, kun hänen terveydentilansa sen salli. A:n terveydentilan paraneminen kävi hyvin ilmi kantelukirjoitukseen liitetyistä potilaskertomuksista. Lääkärintodistukseen merkitty matkustuskielto ei estä potilaan siirtämistä jatkohoitoon. Maavoimien Esikunnan mukaan A:n terveydentila ei ole edellyttänyt siirtoa hälytysajoneuvolla. Lausunnon mukaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 ja 6 §:n säännökset eivät tarkoita sitä, että varusmiespalvelusta suorittava henkilö olisi oikeutettu päättämään kulloisestakin hoitopaikastaan.

3.3.4

Kannanotto

Pääesikunnan mukaan A noudettiin Espoosta joukko-osaston kuljetuksella lääkintähuoltokeskukseen hoitoon, koska hänet oli määrätty keuhkokuumeen takia matkustuskieltoon. Sotilaslääketieteellisen keskuksen mukaan poikkeuksellisen laajan influenssaepidemian aikana käytäntöön otetut menettelytavat ovat olleet mitä ilmeisimmin tarkoituksenmukaisia ja huoltokeskuksessa on toimittu sekä puolustusvoimien pysyväisohjeiden että kyseisessä hankalassa tilanteessa annettujen tilapäisohjeiden mukaisesti. Potilasmäärien runsaudesta johtuen yksilölliseen harkintaan esimerkiksi kotoa varuskuntaan noutojen suhteen ei liene ole ollut mahdollisuuksia.

Katson, että influenssaepidemian aikana käyttöön otetut kuljetusjärjestelyt ovat voineet olla useissa tapauksissa tarkoituksenmukaisia. Niiden avulla on saatu kotona sairastavia varusmiehiä puolustusvoimien omaan hoitopaikkaan valvottuun hoitoon. Selvityksen mukaan kuljetukset ovat tapahtuneet joko sairaankuljetusautolla tai henkilöautolla. Selvityksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, onko menettelyssä otettu huomioon kotona sairastavien varusmiesten yksilölliset olosuhteet vai ovatko kuljetukset perustuneet yleisluontoiseen päätökseen, jota lääkintähuoltokeskuksen toimistosihteerin on

ilman erillistä harkintaa noudattanut. Epäselvää on myös se, kuka on tehnyt arvion siitä, voidaanko varusmies hakea henkilöautolla vai tarvitaanko hänen kuljettamiseensa sairaankuljetusautoa.

Puolustusvoimien selvityksessä on todettu, että A:n terveydentilan paraneminen käy ilmi kantelukirjoitukseen liitetystä potilasasiakirjoista ja että hänet on kuljetettu siinä vaiheessa kun hänen terveydentilansa sen salli. Selvityksissä on lisäksi todettu, että se seikka, että A on keuhkokuumeesta huolimatta lähetetty kotiin paranemaan, on osoitus siitä, että hänet on arvioitu terveyskeskuksessa hyvävointiseksi.

Tiedossani ei ole, mitä A on kertonut voinnistaan 5.4.2006, kun hänelle on soitettu kuljetuksesta. Käsitykseni mukaan puolustusvoimilla ei ole voinut tuolloin olla muuta tietoa A:n terveydentilasta kuin mitä hän on itse puhelimitse kertonut 2.4.2006 ja 5.4.2006. Selvityksestä ei ilmene, kuka on tuolloin arvioinut A:n terveydentilan sellaiseksi, että hän on ollut kuljetuskelpoinen ja että kuljetus voidaan tehdä henkilöautolla. Käsitykseni mukaan A:lle soittaneen henkilön tehtävänä on ollut ainoastaan ilmoittaa kuljetuksesta eikä tiedustella hänen terveydentilaansa. Ilmeisesti myös kuljetustapa on jo tuolloin ollut päätetty.

Jälkikäteen voidaan kuitenkin todeta A:sta laadittujen potilasasiakirja merkintöjen perusteella, että hänen vointinsa on ollut 5.4.2006 paranemassa, mikä on ilmennyt myös laboratoriotutkimusten tuloksista. Hänellä ei ole myöskään ollut tuolloin enää kuumetta. Käsitykseni mukaan hänen terveydentilansa ei ole ollut esteenä kuljetukselle eikä kuljetusta ole tarvinnut järjestää sairaankuljetusautolla. Siviililääkärin määräämä matkustuskielto ei ole mielestäni estänyt sitä, etteikö A:ta ole voitu kuljettaa jatkohoitoon puolustusvoimien hoitopaikkaan. Kun otetaan vielä huomioon edellä kohdassa 3.2.2 selostettu terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun asetuksen muuttamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:n sisältö, ei A:n siirtämisestä puolustusvoimien terveydenhuollon toimipaikkaan voida mielestäni pitää epäasianmukaisena.

A:n kuljettaminen muutaman päivän sisällä kotoa lääkintähuoltokeskukseen ja lähettäminen sieltä kahden päivän kuluttua takaisin kotiin 11 päiväksi, ei ole kuitenkaan mielestäni ollut tarkoituksenmukaista. Puolustusvoimilla on ollut käsitykseni mukaan tiedossa ennen A:n hakua, että hän sairastaa keuhkokuumeetta, jonka vuoksi hän on ollut matkustuskiellossa. A on lisäksi ollut terveyskeskuksen seurannassa ja hänelle on ohjelmoitu jatkokontrolli samalle päivälle, kuin hänen matkustuskieltonsa on määrätty päättyväksi eli 11.4.2006. A:ta koskevista puolustusvoimien potilasasiakirjoista ei ilmene lääkärin merkintöjä siitä, että lääkintähuoltokeskuksessa olisi arvioitu asiaa ja otettu huomioon keuhkokuumeen vaatima pitkä toipumisaika. Selvityksen perusteella näyttää siltä, että A:n kohdalla on toimittu "samaa aikaan muidenkin lomalla sairastuneiden kanssa samalla tavalla" ottamatta huomioon sairauden luonnetta.

Vaikka kyseessä ei olekaan ollut lainvastainen eikä myöskään puolustusvoimien oman ohjeistuksen vastainen menettely, olisi tilanteessa ollut mielestäni järkevämpää menetellä toisin. Vaikka A onkin ollut kuljetuskelpoinen, ei lyhyen ajan sisällä matkustaminen edestakaisin kodin ja varuskunnan välillä ole voinut olla omiaan edistämään keuhkokuumeesta toipumista. Edellä viitattua asetuksen 8 §:ää olisi voitu mielestäni tulkita myös siten, että siirtämisen olisi katsottu vaarantaneen varusmiehen toipumisen siihen saakka kun terveyskeskuslääkärin määräämä matkustuskielto on ollut voimassa. Otan jäljempänä kantaa kotihoitoon lähettämiseen julkisilla liikennevälineillä.

3.4

Hoito lääkintähuoltokeskuksessa ja hoidosta tehdyt potilasasiakirjamerkinnot

3.4.1

Kantelu

A:n mukaan hänet otettiin 5.4.2006 varuskuntasairaalan osastolle lääkärin tutkittavaksi, mutta lääkäri kävi hänen luonaan vasta 7.4.2006 ja teki rutiininomaisen tarkastuksen määräten kotihoitoa 11 päivää. Kantelukirjoituksessa pyydetään myös kiinnittämään huomiota varuskuntasairaalan potilasasiakirjojen puutteellisuuteen. Niistä ei A:n mukaan ilmene hänet tutkinutta lääkäriä eikä tämän toimenpiteitä.

3.4.2

Oikeusohjeet

Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/1987) 1 §:n mukaan puolustusvoimat järjestää terveydenhuoltovastuullaan olevien henkilöiden terveydenhuollon.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jäljempänä potilaslaki) 3 §:n mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Potilaslain 6 §:n mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Potilaslain 12 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot. Potilasasiakirjojen laatimisesta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Nyt puheena olevana ajankohtana voimassa olleen potilasasiakirjojen laatimisesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (99/2001) 7 §:n mukaan potilasasiakirjoihin tulee merkitä potilaan hyvän hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset sekä laajuudeltaan riittävät tiedot. Asetuksen 11 §:n mukaan potilaskertomukseen tulee tehdä merkinnät jokaisesta potilaan avohoito- ja kotihoitokäynnistä sekä osastohoitojaksosta. Käyntejä ja hoitojaksoja koskevista tiedoista tulee käydä ilmi tulosy, esitiedot, nykytila, havainnot, tutkimustulokset, ongelmat, taudinmääritys tai terveysriski, johtopäätökset, hoidon suunnittelu, toteutus ja seuranta, sairauden kulku sekä loppulausunto. Asetuksen 12 §:n mukaan potilasasiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä tulee käydä ilmi, miten hoito on toteutettu, onko hoidon aikana ilmennyt jotakin erityistä ja millaisia hoitoa koskevia päätöksiä sen kuluessa on tehty. Potilaskertomukseen tehtävistä merkinnöistä tulee riittävässä laajuudessa käydä ilmi taudinmäärityksen, valitun hoidon ja tehtyjen päätösten perusteet.

3.4.3

Saatu selvitys

Hoidosta lääkintähuoltokeskuksessa

Hallintojohtaja B:n mukaan lääkintähuoltokeskuksen "rutiininomainen tarkastus" käsittää Käypä hoito-suosituksen mukaisen potilaan tutkimisen. B toteaa, että tutkimuksissa A:n todettiin olevan parane-massa keuhkokuumeesta, mutta tarvitsevan vielä palautumista ennen normaalipalveluksen vaatimaa maksimaalista fyysistä rasitusta. Tämän vuoksi hänet lähetettiin kotihoitoon.

Karjalan Prikaatin henkilöstöosaston mukaan A:n terveydentila ei ole enää 7.4.2006 edellyttänyt hoi-toa osastolla vuodelevossa, joten hänet lähetettiin lääkärin määräyksellä kotihoitoon.

Potilasasiakirjojen asianmukaisuudesta

Hallintojohtaja B:n mukaan varuskuntasairaalan osastokierrolla tapahtuvista kaikista yksittäisistä tut-kimuksista ja lääkemääräyksistä ei viedä tietoja sähköiseen potilastietojärjestelmään. Nämä tiedot kirjataan paperiseen, potilaan seurantalomakkeeseen, joka osastohoidon päätteeksi siirretään poti-laan lääkärintarkastuskortin (L-kortti) väliin. Siten 5.–7.4.2006 vuodeosaston ajalta tarkemmat mer-kinnät mukaan lukien tehdyt tutkimukset, hoitomääräykset ja hoitaneen lääkärin nimi on kirjattu pape-riselle osastopotilaan hoidon seurantakaavakkeelle, joka löytyy aluetoimistolla olevan L-kortin välistä. B:llä ei ole ollut näitä tietoja käytössä selvitystä antaessaan. Sähköisestä järjestelmästä löytyy kirjat-tuna potilaan yleistilanne lääkityksineen ja tarvittavine röntgen- ja laboratoriotutkimuksineen vuode-osastolla työvuorossa olleen sairaanhoitajan kirjaamana.

Karjalan Prikaatin henkilöstöosaston lausunnossa todetaan edellisestä poiketen, että oikea säilytys-paikka kankortille on Sotilaslääketieteen arkisto Viitasaarella.

Pääesikunnan oikeudellinen osasto on toimittanut jälkikäteen jäljennökset niistä A:ta koskevista poti-lasiasiakirjoista, joita säilytetään Sotilaslääketieteen arkistossa.

3.4.4

Kannanotto

Totean ensinnäkin, että vuodeosastojaksolta laadituista potilasasiakirjamerkinnöistä ei ilmene A:n hoidosta vastanneen lääkärin nimeä eikä myöskään lääkärin arviota potilaan tilasta tai lääkärin te-kemiä kliinisiä tutkimuksia ja niistä tehtyjä havaintoja. Merkintöjen puuttumisen johdosta minun ei ole mahdollista ottaa kantaa siihen, miten "rutiininomaisesti" potilas on tutkittu, kuten kantelukirjoitus-sa on todettu. Potilaan tulehdusarvojen ja ruumiinlämmön seuraamisesta on sen sijaan tehty asian-mukaiset merkinnät. Niiden perusteella voidaan päätellä A:n olleen toipumassa keuhkokuumeesta. Selvityksen perusteella vuodeosastolla annettu hoito on ollut lähinnä A:n terveydentilan ja toipumisen edistymisen seuranta. Pidän ymmärrettävänä A:n näkemystä siitä, että hän ei ole saanut vuode-osastolla sellaista hoitoa, mikä olisi edellyttänyt hänen siirtämistään kotoa.

Asiakirjoihin ei ole myöskään merkitty lääkärin näkemystä potilaan matkustuskyvystä. Tämä olisi mielestäni ollut aiheellista mainita erikseen varsinkin kun siviililääkäri on määrännyt A:lle matkustus-kiellon 11.4.2006 saakka. Toisaalta A on määrätty kotihoitoon ja annetuista selvityksistä päätellen tämä tarkoittaisi sitä, että kotihoitoon ei määrätä sellaista potilasta, joka ei kykene matkustamaan. Selvitystä ei ole siitä, onko kotihoidosta päättänyt lääkäri ollut tietoinen siviililääkärin määräämästä matkustuskiellosta ja siitä, että kotihoitoon lähettäminen tapahtuu aina julkisilla liikennevälineillä.

Totean lisäksi, että myös A:n jälkitarkastuksesta laaditut merkinnät ovat kovin puutteelliset. Esimerkiksi potilaan terveydentilasta pitkän kotihoidon jälkeen ei ole minkäänlaista kuvausta eikä merkinnöistä ilmene niitä perusteita, joiden vuoksi lääkäri on päättänyt määräämään potilaalle vielä 13 vuorokautta palvelushelpotuksia.

Edellä todetun perusteella katson, että A:n osastohoidosta ja jälkitarkastuksesta laaditut potilasasiakirjamerkinnät eivät ole potilaslain ja potilasasiakirjoista annetun asetuksen mukaisia.

3.5

Kotihoitoon lähettäminen julkisella liikennevälineellä

3.5.1

Kantelu

Kantelun mukaan A lähetettiin 7.4.2006 kotihoitoon käyttäen julkisia liikennevälineitä. Tämä tarkoitti hänen kohdallaan bussikyttä Kouvolaan ja siellä sopivan junan odottamista Helsinkiin. Kyseisenä päivänä keliolosuhteet olivat poikkeuksellisen huonot, mikä aiheutti junaliikenteen viivästystä. A kertoo olleensa kotona kello 01.00 aikoihin yöllä. A:n mukaan koko ajan oli voimassa lääkärin hänelle määräämä matkustuskielto. Matkustustavasta päätti lisäksi muu kuin lääkäri.

3.5.2

Puolustusvoimien oma ohjeistus

Tapahtuma-aikana voimassa olleen Pääesikunnan lääkintähuolto-osaston palvelushelpotuksia, kotihoitoa ja palveluksen keskeyttämistä terveydellisillä syillä koskevan pysyväsiohjeen (PELÄÄKHOS PAK 03:10) 2 luvussa käsitellään kotihoitoa. Kohdan 2.1 mukaan puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla olevan potilaan toipumisvaiheen hoito järjestetään pääsääntöisesti joko puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikassa tai palvelushelpotuksin potilaan omassa yksikössä. Milloin potilas ei sairaudesta tai vammasta toipuessaan voi osallistua mihinkään palvelukseen hoidon taikka toipumisen siitä kärsimättä, hänet voidaan lähettää toipumisvaiheessa kotihoitoon.

Koska kotihoitoon lähetettävä potilas jää jälkeen hänelle tarkoitettua koulutuksesta, lääkärin tulee ohjeen mukaan sairaalahoidon päättyessä arvioida, onko kotihoitoon lähettäminen välttämätöntä vai kykeneekö potilas palvelushelpotuksin osallistumaan koulutukseen. Kotihoitoon lähettämistä harkitessaan lääkärin on tarkoin arvioitava potilaan kyky ja tahto noudattaa kotihoidon ajaksi annettuja ohjeita lääkityksen, fyysisen rasituksen, elämäntapojen ja muiden kuntoutumiseen vaikuttavien seikkojen osalta. Potilas on velvollinen noudattamaan kotihoidon ajaksi annettuja ohjeita. Jos potilas ei halua kotihoitoon tai kotihoito ei muusta syystä ole mahdollista, potilasta hoidetaan lääkärin harkinnan mukaisesti joko puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikassa tai avohoidossa yksikössään palveluksesta vapautettuna.

Ohjeen kohdan 2.2 mukaan puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla olevan potilaan kotihoitopäätöksen tekee puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikan päällikkö- tai johtajalääkäri. Pääsääntöisesti kotihoito kestää kerrallaan enintään 7 – 14 vuorokautta. Potilasta voidaan kehottaa ottamaan kotihoidon aikana puhelimitse yhteys kotihoidosta päättäneeseen puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikkaan ja pyytää kertomaan vointiaan koskevat tiedot. Puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikan lääkäri arvioi uusintatarkastuksessa mahdollisen jatkohoidon tarpeen. Puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla olevaa potilasta ei saa määrätä kotihoitoon polikliinisen hoidon perusteella (pääsääntöisesti).

Kohdan 2.3 mukaan lähetettäessä potilas kotihoitoon oman varuskuntansa terveysasemalta, toimitetaan päätös potilaan perusyksikköön, jossa kirjoitetaan lomatodistus ja tarvittavat matkaliput. Puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla olevan potilaan kotihoitopäätöksen tekee puolustusvoimien lääkintähuollon toimipaikan päällikkö- tai johtajalääkäri. Pääsääntöisesti kotihoito kestää kerrallaan enintään 7–14 vuorokautta.

3.5.3

Saatu selvitys

Hallintojohtaja B:n mukaan kotihoitoon lähettäminen tapahtuu aina julkisella liikenneyhteydellä.

Maavoimien Esikunnan mukaan kotihoitoon lähettäminen on tapahtunut samalla tavalla julkisia liikennevälineitä käyttäen kuten potilaiden osalta, joiden terveydentila lääkärin arvion mukaan on yleensä mahdollistanut kotihoidon. Julkisessa liikenteessä olevat häiriöt ovat olleet ennalta arvaamattomia, eikä niihin ole ollut mahdollista etukäteen varautua. Myös Karjalan Prikaatin henkilöstöosaston lausunnossa on katsottu, että A:n lähettäminen kotihoitoon julkisella kulkuneuvolla tehtiin siinä vaiheessa, kun potilaan terveydentila sen salli. Asiassa on noudatettu yhdenmukaista käytäntöä eikä A:n terveydentilaa ole vaarannettu tapahtumien aikana.

3.5.4

Kannanotto

Pääesikunta toteaa, että lähetettäessä potilas kotihoitoon, hänelle kirjoitetaan ohjeen mukaisesti lomatodistus ja tarvittavat matkaliput joukko-osaston ja kodin välistä matkaa varten. Pääesikunta on pitänyt valitettavana, että A on joutunut toipilaana odottamaan junayhteyttä huonojen keliolosuhteiden vuoksi.

Viitaan edellä kohdassa 3.4.4 esitettyyn ja totean, että käytettävissäni ei ole puolustusvoimien lääkärin arviota A:n matkustuskelpoisuudesta 7.4.2006. Sen sijaan asiakirjoista ilmenee, että terveyskeskuslääkäri on määrännyt kaksi päivää aiemmin A:lle matkustuskiellon 11.4.2006 asti. Potilaan status-tietojen puuttuessa on jälkikäteen mahdotonta tietää, mitä A:n terveydentilassa ja toipumisen ennusteessa on muuttunut näiden kahden päivän aikana niin paljon, että terveyskeskuslääkärin määräämää matkustuskieltoa ei ole enää tarvinnut huomioida.

Puolustusvoimien oman ohjeistuksen mukaan lääkäri tekee päätöksen kotihoidosta, mutta perusyksiköstä kirjoitetaan matkaliput. Puolustusvoimien selvityksestä saa käsityksen, että kotihoito ei tule kyseeseen sellaisen varusmiehen kohdalla, joka ei kykene matkustamaan julkisilla liikennevälineillä. Myös kotihoitoon lähetettävän varusmiehen kuljetus voitaisiin mielestäni hoitaa yksittäistapauksessa samalla tavoin kuin Karjalan Prikaatissa on organisoitu influenssaepidemian aikana kuljetukset kotoa varuskuntaan. Pidän mahdollisena, että myös kotihoitoon lähetettävän varusmiehen toipuminen voi joissakin tilanteissa vaarantua, jos kotimatka kestää pitkään ja hän joutuu esimerkiksi vaihtamaan matkalla kulkuvälinettä. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella en voi arvioida sitä, miten matkustaminen julkisilla liikennevälineillä on vaikuttanut A:n toipumiseen. Viitaan edellä toteamaani siitä, että lyhyen ajan sisällä tehty edestakainen matkustaminen ei ole ainakaan edistänyt toipumista.

LOPPUTULOS JA TOIMENPITEET

Olen päätenyt arvioon, että menettely A:n sairastumisesta ilmoittamista (kohta 3.2.4), noutoa (kohta 3.3.4) ja kotihoitoon toimittamista järjesteltäessä (kohta 3.5.4) antaa aihetta arvostelulle. Myös A:n potilasasiakirjat ovat olleet puutteellisia (kohta 3.4.4). Saatan nämä näkemykseni Pääesikunnan, Karjalan Prikaatin ja Sotilaslääketieteen keskuksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennökset tästä päätöksestäni.